

УДК 336.1:657.3

Тарашенко Н.А.
спеціаліст першої категорії, викладач циклової
комісії облікових дисциплін та маркетингу
Торговельно-економічного коледжу
Київського національного торговельно-економічного університету

ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

АНОТАЦІЯ

Висвітлено найважливіші особливості фінансування бюджетних установ та організацій в Україні. Розкрито економічну суть бюджетних видатків та власне бюджету як основне джерело фінансування бюджетних установ. Визначено функції та можливості бюджетної політики, методи та способи фінансування бюджетних установ. Обґрунтовано, що правильний розподіл бюджетних видатків у різні сфери господарства країни грає надважливу роль у побудові міцної та стабільної економіки.

Ключові слова: бюджет, бюджетні установи, державні видатки, бюджетне фінансування, кошторис, бюджетні організації, державні підприємства, комунальні підприємства, державні асигнування.

АННОТАЦИЯ

Освещены важнейшие особенности финансирования бюджетных учреждений и организаций в Украине. Раскрыта экономическая суть бюджетных расходов и собственно бюджета как основного источника финансирования бюджетных учреждений. Определены функции и возможности бюджетной политики, методы и способы финансирования бюджетных учреждений. Обосновано, что правильное распределение бюджетных расходов в различных сферах хозяйства страны играет важную роль в построении крепкой и стабильной экономики.

Ключевые слова: бюджет, бюджетные учреждения, государственные расходы, бюджетное финансирование, смета, бюджетные организации, государственные предприятия, коммунальные предприятия, государственные ассигнования.

ANNOTATION

The main features of financing of budget institutions and organizations in Ukraine are highlighted. The economic essence of budget expenditures and the budget itself as the main source of financing of budgetary institutions is revealed. The functions and possibilities of budget policy, methods and methods of financing of budgetary institutions are determined. It is substantiated that the correct distribution of budget expenditures in different spheres of the economy plays a vital role in building a strong and stable economy.

Key words: budget, budgetary institutions, state expenditures, budget financing, budget, budgetary organizations, state enterprises, utility companies, state allocations.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Потреба в існуванні державного бюджету зумовлена самою природою держави, першочерговою метою якої є виконання загальносуспільних завдань і функцій, а також об'єктивно існуючим законом вартості, наявністю товарно-грошових відносин та іншими чинниками.

Бюджет однозначно посідає чільне місце в системі державних фінансів. Як система розподільних економічних і фінансових відносин він охоплює практично все суспільство, чого не можна сказати про решту ланок фінансової системи, які мають вузьку спеціалізацію та обмежене функціонування. Цей факт пов'язаний із тим,

що саме на бюджет покладено обов'язок забезпечити виконання державою її основних функцій: управління, оборони, регулювання державних фінансів та економіки, соціальної політики і т. п.

Держава використовує бюджет у здійсненні територіального, внутрішнього і міжгалузевого розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту для забезпечення соціального захисту населенню країни та вдосконалення структури й елементів суспільного виробництва. У нинішніх умовах ринкових відносин бюджетна система повинна надавати фінансову підтримку щодо роздержавлення і демонополізації сфер, галузей та об'єктів господарства, повного забезпечення соціальних гарантій населення.

У Конституції України зазначене поняття бюджету – це план доходів та видатків [1]. Але, крім цього, це фонд, звідки держава черпає фінансові ресурси для забезпечення свого нормального функціонування.

Отже, суть держбюджету полягає не в тому, що це конкретна сума грошових коштів, що знаходяться на конкретному рахунку, а в тому, що він визначає напрями спрямування доходів держави на певні видатки, а сама по собі сума може бути лише зафіксованою у той чи інший період величиною коштів, які надійшли до державної скарбниці та які вже використані.

Виділення грошових коштів із держбюджету на забезпечення діяльності апарату трьох гілок влади (законодавчої, виконавчої та судової), обороноздатності країни, на утримання соціально-культурної сфери, а також неприбуткових державних та комунальних підприємств, установ та організацій здійснюється шляхом кошторисно-бюджетного фінансування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Специфіку фінансування бюджетних установ в Україні досліджували такі вітчизняні вчені, як Л.І. Жаліло, В.М. Лехан, І.В. Розпутенко, Ю.В. Вороненко. Особливо слід згадати тих науковців, які зробили неоціненний внесок у дослідження питання фінансування бюджетних установ в Україні, це: В.А. Скуратівський, В.Д. Бакуменко, В.Ф. Москаленко, В.Г. Бодров, В.М. Князев, В.П. Троня, Н.Р. Нижник та ін.

Кошторисно-бюджетне фінансування являє собою процес безповоротного відпуску грошових коштів на утримання державних установ, що перебувають на повному фінансуванні з бюджету, на основі фінансових планів – кошторисів витрат.

Таким чином, за даною схемою фінансуються майже всі невиробничі галузі суспільства. Обсяг передбачуваних витрат на бюджетні сфери закріплюється в державному та місцевих бюджетах. Кошторисно-бюджетне фінансування реалізується на основі загальних принципів бюджетного фінансування.

Проте бюджетні надходження є не єдиним джерелом фінансування бюджетних установ. Кошти, отримані не з бюджетних асигнацій, називаються позабюджетними, або ж коштами спеціального фонду. Це можуть бути кошти, одержані в результаті надання послуг, виконання робіт, реалізації товарів чи будь-якої іншої діяльності, не забороненої чинним законодавством.

На кошторисно-бюджетному фінансуванні утримуються державні та комунальні: установи соціальної сфери; заклади освіти; установи охорони здоров'я; об'єкти фізичної культури, установи культури, а також установи Міністерства оборони, Національної гвардії, прикордонних військ, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України; суди та прокуратура, органи законодавчої та виконавчої влади.

У статті використано сучасні методи дослідження, у тому числі статистичний та структурно-логічний, семантичний, а також метод аналізу перспективної моделі шляхом моделювання і логічного узагальнення її функцій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Згідно з Бюджетним кодексом України, бюджетною установою називається орган, установа, організація, що повністю утримується за рахунок відповідного державного або місцевого бюджету. Установи такого типу є неприбутковими.

Забезпечення бюджетних установ грошовими ресурсами називається кошторисно-бюджетним фінансуванням. Це система науково та економічно обґрунтованих заходів щодо визначення критеріїв розподілу коштів і напрямів їх використання, а також визначення найоптимальніших обсягів для кожного суб'єкта, що утримується за рахунок бюджетних коштів.

Кошторис бюджетних установ є головним плановим документом, який надає повноваження даній установі щодо отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяги й напрями спрямування коштів для реалізації бюджетною установою своїх функцій та досягнення цілей, установлених на рік відповідно до бюджетних призначень.

Фінансово-правові відносини за кошторисно-бюджетного фінансування виникають із моменту затвердження кошторису бюджетної установи розпорядником бюджетних коштів вищого рівня. У цьому полягає правове значення кошторису як індивідуального фінансово-планового акта, який спрямований на виконання правових норм та конкретизує їх у розрізі конкретних правовідносин.

Правові основи і принципи складання, затвердження й виконання кошторису бюджетних установ визначаються Кабінетом Міністрів України.

Виділяють кошториси двох видів: індивідуальні та зведені. Вони відрізняються насамперед рівнем узагальнення інформації про доходи та видатки тих чи інших бюджетних установ.

Для забезпечення своєї діяльності бюджетна установа складає індивідуальні кошториси і плани асигнувань за кожною виконуваною нею бюджетною програмою (функцією). Це відбувається незалежно від того, чи веде вона облік самостійно, чи обслуговується централізованою бухгалтерією [2].

Невід'ємною частиною кошторису є план асигнувань. Цей документ являє собою помісячний розподіл асигнувань, затверджених у кошторисі, за скороченою формою економічної класифікації, який регламентує взяття установою зобов'язань протягом календарного року. Затверджується разом із кошторисом.

Форми кошторису і плану асигнувань затверджує Міністерство фінансів України. Державні видатки визначаються соціально-економічною моделлю, функціями та економічним станом держави.

Видаткову частину державного бюджету України поділено на дві ключові частини: видатки загального фонду та видатки спеціального фонду.

Складники кошторису:

- загальний фонд – містить обсяг надходжень фінансових ресурсів із загального фонду бюджету та розподіл видатків на виконання бюджетною установою своїх основних функцій;

- спеціальний фонд – містить обсяг надходжень зі спеціального фонду бюджету на конкретно визначену мету та їх розподіл на здійснення відповідних видатків і реалізацію пріоритетних заходів, пов'язаних із виконанням установою своїх головних функцій.

Видатки спеціального фонду за рахунок власних надходжень плануються у такій послідовності: 1) за визначеною метою; 2) на погашення заборгованості бюджетної установи; 3) на проведення заходів, які пов'язані з виконанням основних функцій, не забезпечених (не повністю забезпечених) видатками загального фонду кошторису [3].

Кошториси та плани асигнувань, які передбачають проведення централізованих заходів, затверджуються окремо на кожний захід установами або керівниками установ, які запланували ці заходи: керівниками міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, держадміністрацій та виконавчих органів місцевих рад [4].

Одночасно з кошторисом затверджуються також плани асигнувань і штатний розпис установи. Вони повинні затверджуватися керівником відповідної вищої бюджетної установи. До цього моменту здійснення видатків проводиться згідно з проектами.

Як правило, у видаткових правовідносинах бере участь не менше трьох суб'єктів. Пер-

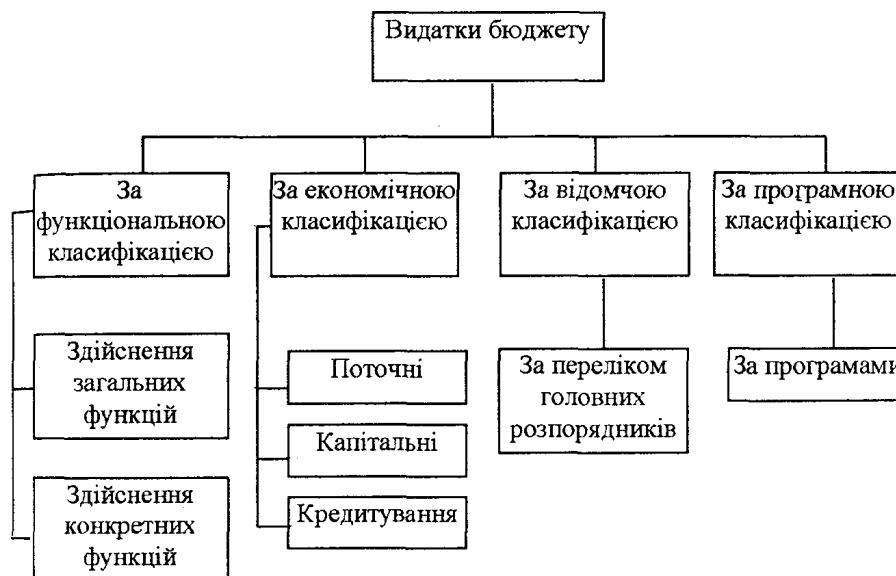

Рис. 1. Класифікація видатків державного бюджету

ший із них – Міністерство фінансів України та Державне казначейство – виступає у цьому разі владною стороною. Уповноважений комерційний банк виступає посередником. У ньому відкрито єдині казначейський, особовий та реєстраційний рахунки бюджетної установи. Розпорядник бюджетних коштів або безпосередній отримувач бюджетних коштів є останнім учасником видаткових бюджетних відносин. Жоден із трьох вищезгаданих суб'єктів не має оперативної самостійності видаткових відносин [5].

Серед розпорядників бюджетних коштів розрізняють головних і розпорядників нижчого рівня. Головні розпорядники коштів державного бюджету визначаються Законом України «Про Державний бюджет» шляхом установлення їм бюджетних асигнувань. Відповідно, головні розпорядники коштів місцевих бюджетів визначаються рішенням про місцевий бюджет.

У тижневий термін після повного затвердження штатних розписів установи керівники або головні розпорядники подають Міністерству фінансів України, місцевим фінансовим органам зведені показники за мережею, штатними розписами і контингентами установ та одержувачами за формами, встановленими Мініфіном.

Після закінчення 30-денного терміну органи Державного казначейства здійснюють операції з розрахунково-касового обслуговування розпорядників коштів тільки відповідно до затверджених раніше кошторисів та планів асигнувань бюджетної установи.

Для здійснення контролю над асигнуваннями органи Державного казначейства проводять реєстрацію та ведуть облік зведених кошторисів та планів асигнувань розпорядників вищого рівня у розрізі розпорядників нижчого рівня та одержувачів.

Бюджетна установа чи організація не має жодного права здійснювати запозичення або надавати за рахунок бюджетних коштів позички

фізичним або юридичним особам (незалежно від форми власності).

Подаючи звіт про виконання загального фонду кошторису установи, розпорядники бюджетних коштів повинні відобразити показники видатків за економічною класифікацією. На основі цих показників визначається сума доходів на наступний рік за кожним джерелом надходження з урахуванням умов роботи установи. При цьому обов'язково враховуються рівень фактичного виконання доходів та очікуване виконання.

Видатки спеціального фонду здійснюються тільки в межах і за рахунок відповідних надходжень до цього фонду на підставі кошторисів. Водночас установи мають повне право використовувати протягом поточного року залишки коштів на рахунках спеціального фонду на початок календарного року.

Асигнування, передбачені кошторисами, надаються безпосередньо розпорядникам бюджетних коштів. Розпорядниками цих грошових коштів, згідно із Законом України «Про бюджетну систему», виступають керівники закладів, установ та організацій, яким надається право розпоряджатися затвердженими для них бюджетними асигнуваннями. Найбільша відповідальність за ефективне та цільове використання бюджетних коштів покладається на головних розпорядників, які відповідають за розподіл і надання коштів розпорядникам нижчих ступенів.

Фінансування за державним бюджетом України здійснюється Міністерством фінансів шляхом надання головним розпорядникам бюджетних установ права використання фінансових ресурсів в установах банків, визначених чинним законодавством України. По обласних, окружних, міських (за винятком міст районного підпорядкування) та районних бюджетах фінансування здійснюється фінансовими відділами виконкомів органів місцевого самовряду-

вання шляхом перерахування коштів із рахунків відповідних бюджетів на поточні рахунки розпорядників бюджетних коштів у тих установах комерційних банків, де відкрито бюджетні рахунки організацій, які одержують фінансування з державної скарбниці.

Після отримання грошових коштів із бюджету на свої рахунки в комерційному банку головні розпорядники в установленому чинним законодавством порядку перераховують кошти на рахунки підвідомчих установ, організацій та закладів – на рахунки розпорядників нижчого ступеня згідно із затвердженим кошторисом [6].

По бюджетах нижчого рівня – міст районного підпорядкування, сільських та селищних бюджетах – фінансування здійснюється відповідними виконками органів місцевого самоврядування. Таким чином, у формуванні доходів та видатків із державного бюджету беруть участь усі ланки бюджетної системи України.

Кожна окрема бюджетна установа або організація може отримувати асигнування тільки з одного бюджету. Розподіл установ на ті, що отримують асигнування з державного бюджету, й на ті, що фінансуються з місцевих бюджетів, здійснюється передусім залежно від їхніх ролі та підпорядкування.

Так, наприклад, із державного бюджету фінансуються національні установи, підприємства, організації та заклади, що підпорядковані безпосередньо міністерствам України, державним відомствам і комітетам. Решта бюджетних установ через свою меншу значимість отримують фінансування здебільшого з відповідних місцевих бюджетів.

Як уже зазначалося, фінансування бюджетних підприємств, організацій та установ здійснюється за статтями відповідно до бюджетної класифікації. Керівникам як головним розпорядникам бюджетних коштів дозволяється збільшувати квартальні або річні витрати за однією статтею за рахунок відповідного скорочення витрат за іншими статтями без збільшення загальної суми асигнувань за даний період по кошторису. Вкрай важливо зазначити, що подібне збільшення допускається по всіх статтях за винятком видатків на заробітну плату, стипендії, харчування, капіталовкладення, а для тих організацій, що фінансуються з державного бюджету, – також окрім витрат на придбання нового обладнання та інвентарю [7].

Абсолютно всі видатки бюджетних установ, які фінансуються в кошторисно-бюджетному порядку, поділяються на дві основні частини: капітальні вкладення (видатки розвитку) і поточні видатки. Серед поточних видатків, своєю чергою, розрізняють операційні та адміністративно-господарські.

Операційні видатки пов'язані насамперед із характером та сферою діяльності установи: стипендії, фонд заробітної плати працівників, на харчування, інше специфічне приладдя тощо. Адміністративно-господарські видатки –

це видатки на утримання господарського та обслуговуючого персоналу, адміністрації установи, апарату управління, на відрядження, закупівлю нового технічного обладнання та інвентарю тощо.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, формування ефективної бюджетної системи є невід'ємною складовою частиною процесу розбудови процвітаючої держави, ефективної ринкової економіки і відкритого суспільства. Бюджетна політика у взаємодії з грошово-кредитною політикою забезпечують такі основні економічні функції держави, як:

- забезпечення фінансової цілісності та самостійності держави;
- фінансове забезпечення виконання державою своїх основних функцій;
- підтримка економічної стабільності та збалансованості в країні;
- створення стимулів для розвитку й удосконалення соціально-економічної сфери [8].

Для повноцінного виконання своїх функцій державні структури всіх рівнів управління повинні мати у своєму розпорядженні відповідні фінансові ресурси. Для цього у великому державному апараті створюється розгалужена мережа бюджетів, які забезпечують ефективну акумуляцію грошових коштів регіонів задля фінансування виробничої, соціально-культурної сфер, благоустрою території та розвитку інфраструктури, утримання місцевих органів законодавчої, судової і виконавчої влади тощо.

Державний бюджет відіграє надважливу роль у перерозподілі фінансових ресурсів відповідно до інтересів усього суспільства. У нинішніх умовах для більш ефективного розміщення ресурсів найчастіше застосовується високий ступінь перерозподілу коштів, тоді як у більш досконалій ринковій системі зазвичай практикується зменшення рівня оподаткування підприємств і передача приватним інститутам функцій соціального захисту населення.

За допомогою бюджетної політики реалізується цільове спрямування коштів, яке фактично неможливе з погляду міркувань нинішньої економічної ефективності, але все ж має стратегічне значення для суспільства. Наприклад: витрати на державні органи управління, виконавчої та законодавчої влади, прокуратуру й суд, оборону держави, соціальний захист населення, освіту і науку, неприбуткові стратегічно важливі виробництва тощо. Сучасна держава, крім виконання своїх першочергових владних та соціальних функцій, несе на собі й відповідальність за ефективне функціонування ринкової економіки країни, що, зрештою, забезпечує національну конкурентоспроможність на міжнародній арені. Саме тому таким важливим питанням залишається грамотне ведення бюджетної політики. Вірний ключ від цієї проблеми може призвести державу до повного процвітання, тоді як невірний – до занепаду.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Ст. 96 Конституції України.
2. Артус М.М., Хижа Н.М. Бюджетна система України. К.: Європейський ун-т, 2007. С. 81.
3. Фещенко Л.В., Проноза П.В., Кузьминчук Н.В. Бюджетна система України. Х.: ІНЖЕК, 2007. С. 60.
4. Кудряшов В.П., Сіленков Б.В. Поняття бюджетної системи та її децентралізації. *Фінанси України*. 2006. № 8. С. 26.
5. Терещенко Ю.І. Фінансове право. К: Юридична книга, 2006. 422 с.
6. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги щодо виконання кошторисів доходів і видатків бюджетних установ та організацій» від 09.01.2000 №17. Зб. урядових нормативних актів України. 2000. № 13.
7. Осипчук Л. Виконання державного бюджету. *Економіка. Фінанси. Право*. 2008. № 11. С. 51–54.
8. Костицький В.В. Бюджетне адміністрування в системі управління державними фінансами. *Вісник господарського судочинства*. 2006. № 5. С. 110–115.

REFERENCES:

1. Art. 96 of the Constitution of Ukraine
2. Artus M. M., Hizha N. M. The budgetary system of Ukraine. - K.: Publishing House of the European Unitary Enterprise, 2007. P. 81.
3. Feshchenko L.V., Pronos P.V., Kuzminchuk N.V. The budgetary system of Ukraine. X.: INJECT, 2007. P. 60.
4. Kudryashov VP, Silenkov B.V. The notion of a budget system and its decentralization // *Finances of Ukraine*. 2006. No. 8. P. 26.
5. Tereschenko Yu.I. Finance law. K: LawBook, 2006/ 422 P.
6. Resolution of the Cabinet of Ministers "On Approval of the Regulation on the Procedure for the Formulation, Review, Approval and Main Requirements for the Implementation of the Estimates of Revenues and Expenditures of Budgetary Institutions and Organizations" dated January 9, 2000 # 17 // *Proceedings. Government normative acts of Ukraine*. 2000. No. 13.
7. Osipchuk L. Implementation of the state budget / *Economics / Finance. Right*. No. 11, 2008. P.51-54.
8. Kostytsky V.V. Budget administration in the system of public finance management // *Bulletin of Economic Judicial Proceedings*. 2006. No. 5. P.110-115.

Tarashchenko N.A.

*Specialist of the First Category,
Lecturer of Accounting and Marketing Cyclic Commission,
Kyiv College of Trade and Economics,
Kyiv National University of Trade and Economics*

FINANCING OF BUDGET INSTITUTIONS

The need for the state budget is due to the very nature of the state, the primary goal of which is the fulfilment of general social tasks and functions, as well as the objectively existing law of value, the presence of commodity-money relations and other factors.

Budget financing is a process of irrevocable cash withdrawal for the maintenance of state institutions fully funded from the budget, based on financial plans – cost estimates.

Financing on the state budget of Ukraine is carried out by the Ministry of Finance by providing the main managers of budget institutions with the right to use financial resources in the institutions of banks, defined by the current legislation of Ukraine. Regional, district, city (except cities of district subordination) and raion budgets are funded by financial departments of executive committees of local self-government bodies by transferring funds from the accounts of corresponding budgets to current accounts of budget funds managers in those institutions of commercial banks, in which budget accounts of organizations, who receive funding from the state treasury.

Thus, the formation of an effective budget system is an integral part of the process of building a prosperous state, an efficient market economy and an open society.

With the help of budget policy, the goal-oriented approach is realized, which is virtually impossible in terms of contemporary economic efficiency, but still of strategic importance to society.